

INDLEDNING

AF HANNE BRIXTOFTE, LEKTOR, UC LILLEBÆLT

Enhver, der har skullet holde et oplæg om faglig læsning i en skolesammenhæng har stået i dilemmaet om hvor udgangspunktet skal tages. I eleven, i den faglige teksts struktur og sprog, i fagets begreber, i teorier om læseforståelse og læseforståelsesstrategier, i fagdidaktikken eller et sted midt imellem.

I de to anmeldelser og i de anmeldte bøger er hjælp at hente til alle, der vil kvalificere valget af udgangspunkt, hvadenten man er oplægsholder, læsevejleder eller optaget af integrere faglig læsning og skrivning i sit fag.

Dorte Østergren-Olsen har i sin anmeldelse lavet en grundig læseguide til bogen, *English Learners . Academic Literacy and Thinking-Learning in the Challenging Zone*.

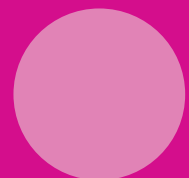
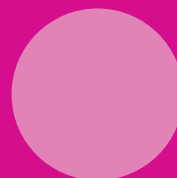
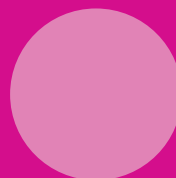
Gibbons, Pauline: (Heinemann 2009)

Læseren kan med anmeldelsen i hånden få et godt overblik over de didaktiske overvejelser , der knytter sig til at undervise i læsning i fagene ud fra en genrepædagogisk tilgang.

Ruth Mulvads anmelder bogen , *Zhihui Fang & Mary Scleppegrell: Reading in Secondary Content Areas. A language-Based Pedagogy. Michigan Teacher Training. The University of Michigan Press . 2008* hvis udgangspunkt tages i den faglige diskurs og med det, menes de sproglige fænomer, der knytter sig til skolefagene. Dette valg betyder ifølge

forfatterne og Ruth Mulvad at tilegnelse af et fag er uløseligt forbundet med at eleven tilegnelse sig af fagets sprogbrug.

Det hurtige fix til faglig læsning findes ikke – uanset forlagenes bestræbelser. Men i de anmeldte bøger findes en viden, og et gennemarbejdet perspektiv på hvordan den sproglige dimension i alle fag kan være et fælles projekt for faglærere, dansklærere og læsevejledere i samarbejde.

ANMELDELSE:

FUNKTIONEL SPROGLIG ANALYSE – EN METODE TIL LÆSNING I FAGENE

READING IN SECONDARY CONTENT AREAS. A LANGUAGE-BASED PEDAGOGY.
ZHIHUI FANG & MARY SCHLEPPEGRELL (MICHIGAN TEACHER TRAINING. THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN PRESS. 2008)

AF RUTH MULVAD, LEKTOR VED NATIONALT VIDENCENTER FOR LÆSNING, PROFESSIONSHØJSKOLERNE

To amerikanske uddannelsesforskere, Prof. Zhihui Fang fra University of Florida og Prof. Mary Schleppegrell fra University of Michigan, har skrevet denne bog om arbejde med sprog og læsning i skolens fag. I USA er der nemlig – som så mange andre steder verden over – alt for mange elever som ikke kan læse de komplicerede tekster som de møder i skolen. Der er også alt for mange lærere som ikke ved hvad de skal gribe og gøre i. Derfor er der også alt for mange elever som falder igennem i skolesystemet, og der som her er der både en social og en sproglig slagside i frafaldet: elever fra socialt udsatte grupper og elever med anden sproglig baggrund end majoritetssproget er i risikogruppen.

Hvordan kan denne tilstand ændres? Hvordan kan læseforskere og fagenes lærere bringes til at nå hinanden? I denne bog sættes der fokus på dette møde mellem fag og læsning.

En grundlæggende holdning hos forfatterne er at faglærerne selv er de bedste læsere af deres fags tekster. At de er kommet igennem et langt uddannelsesforløb, er den bedste dokumentation for det, men de mangler ofte viden om hvordan sproget arbejder i deres fag, og kan dermed ikke undervise deres elever eksplicit i hvordan de kan læse og skrive fagets tekster.

En anden grundlæggende holdning er at hvert fag har sin 'literacy', dvs. sin særlige måde at skabe

betydning på. Man kan finde fælles træk i skolesproget på tværs af fag, men hvert fag må udvikle sine metoder i implementeringen af læsning og skrivning. Derfor dur det if. forfatterne ikke at udgå fra en generel teori om fx læsestrategier eller læsepædagogik som faglæreren så kan importere til sit fag.

Forfatterne kalder deres metode for *Functional Language Analysis* som i koncentreret form gengives således:

(...) en samlet strategi for at analysere og fortolke tekster som fokuserer på de centrale sproglige udfordringer som har at gøre med udviklingen af avancerede læsefærdigheder i fagene.

(s. 12, oversættelse RM)

Hensigten med *Functional Language Analysis* er altså at forsyne lærere med redskaber således at elever kan analysere og fortolke fagenes tekster. Det implicerer dels at lærerne kender til de grundlæggende sproglige udfordringer som elever stilles over for, og kan beskrive dem, dels at eleverne i den faglige undervisning gives muligheder for at udvikle avancerede læsefærdigheder.

Gangen i metoden er først at beskrive typiske træk i et fags diskurs, dernæst at lave en funktionel sproganalyse af disse træk. Denne analyse danner så afsæt for analysestrategier som kan anvendes i undervisningen, og for forslag til aktiviteter som kan engagere eleverne i deres udvikling af avancerede læsefærdigheder. Fagene der behandles i

bogen, er naturfag, historie, matematik og engelsk. I det følgende belyser jeg forfatterens metode ud fra kapitel 2 der handler om naturfag

Lad os først kaste et nærmere blik på kapitlets overskrift i og med den er typisk for bogens øvrige kapitler: *Technicality and Reasoning in Science: Beyond Vocabulary*. Første del af titlen henviser til den faglige diskurs: i naturfag er den præget af at udøverne skal kunne håndtere en temmelig høj grad af teknikalitet, og de skal kunne ræsonnere, fx forklare og argumentere. Det som ofte springer i øjnene i det fag, er dets fremmedartede ordforråd. Det er det anden del af titlen hentyder til.

Gangen i dette kapitel er også typisk for bogens følgende tre kapitler: I første del af kapitlet indkredses den faglige diskurs. I naturfag er den præget af mange tekniske termer, af abstrakt og tætpakket sprogbrug i stramt komponerede tekster. Herudfra går forfatterne så i resten af kapitlet 'ud over' (*beyond*) denne diskurs, eller rettere: de graver sig trin for trin ned i ordstoffet og teksterne.

Forfatterne analyserer hvilke sproglige ressourcer der er på spil i den faglige diskurs. De spørger fx *Hvordan konstrueres abstrakt sprogbrug?* Det gøres ved hjælp af abstrakte substantiver. Eller: *Hvordan konstrueres leksikalsk tæthed?* Her er lange ordgrupper på spil.

Discourse Features	Grammatical Resources	Analysis Strategies	Classroom Activities
Technical	• Words that are unique to science • Everyday words with specialized meanings	Analyze technical words	• Deconstruct words to recognize prefix, suffix, and root • Recognize where words come from and how they function in the text • Discuss how words have different meanings depending on the context of use • Use new technical terms in multiple ways in science activities
Abstract	• Nominalization	Analyze abstract nouns	• Unpack nominalizations to recover agency and resolve ambiguity • Rewrite science texts for a younger audience where possible • Compare use of nominalization in science texts of different kinds
Dense	• Long, complex noun groups	Analyze lengthy noun groups	• Deconstruct noun groups • Expand simple nouns into noun groups with pre- and post-modifiers • Identify and compare noun groups of varying complexities in different texts • Calculate and compare lexical density indices in different text types and in texts written by the expert and the novice
Tightly Knit	• Lexicalized, lengthy, or abstract nouns as Themes • Zig-zagging or reiterating patterns of Thematic development	Analyze Theme-Rheme structure	• Track clause Themes • Create effective Themes in joint text construction • Compare Thematic patterns in science texts of different genres and by different writers

Figur 1. I første kolonne står nøglebegreber i den faglige diskurs. I anden kolonne er anført de relevante grammatiske begreber som første kolonnes diskursbegreber kan 'oversættes' til og som kan bruges som redskaber til at dekonstruere teksten med: analysestrategierne i tredje kolonne. I fjerde kolonne er der forslag til klasserumsaktiviteter. Dette skema – og de mange andre der findes i bogen – fungerer som et katalog af redskaber som kan integreres i fagets didaktik.

Kilde: *Reading in Secondary Content Areas. A language-Based Pedagogy.* Zhihui Fang & Mary Schleppegrell side 37.

Undervejs i analyserne sættes funktionelle begreber på de sproglige fænomener, fx nominalisering, nominalgruppe, proces, deltager og omstændighed, og det demonstreres for læreren hvordan disse sproglige termer samtidig kan fungere som pædagogiske redskaber i netop det fag: i sidste halvdel af kapitlet gives der eksempler på funktionelle analysestrategier, og hvordan de kan anvendes i forskellige klasserumsaktiviteter.

Det er således den faglige diskurs som er styrende for hvordan arbejdet med sprog og læsning skal foregå. Forfatterne kan derfor med den faglige diskurs som en fast styrende hånd vælge netop de begreber ud

som er relevante, sådan som det kommer til syne i fx tabellen (fig. 1).

Og sådan fortsætter bogen kapitel for kapitel, fag for fag.

I historiefaget, kapitel 3, er det begreberne tid og årsag som er de fundamentale karakteristika i den faglige diskurs. Typisk i faget er tekster der fremstiller historiens gang, kilder som ser på historien fra forskellige synsvinkler og ræsonnerende tekster der forklarer og argumenterer. I kapitlet er det tekststrukturer der går i dybden med. Eleverne skal kunne

håndtere tekster med forskellige formål og dermed forskellig struktur og sprogbrug.

Kapitel 4 handler om matematik.¹ Et af eksemplerne er problemregning. Her er forfatterens afsæt for *Functional Language Analysis* en af de også i Danmark gængse guider² til læsning af matematiktekster. De består af en række spørgsmål som fx *Hvad handler teksten om? Hvilken information får vi?* osv. Meningen er at eleven gennem sin besvarelse af guidens række af spørgsmål skal bringes til at forstå opgaven. Men hvad nu hvis eleven ikke kan læse opgaven og følgelig ikke kan svare på spørgsmålene? Dette kapitels "beyond" viser læreren hvordan man kan bruge funktionelle lingvistiske termer, fx ytringsfunktioner, processer, deltagere og omstændigheder, som redskaber til at læse teksten med. Næste skridt er så at omsætte det verbale sprog til matematisk tankegang som fx *variabler, det samlede antal*. Når eleven ved hjælp af de sproglige redskaber har udpeget hvor i matematikstykket det matematikfaglige findes, kan hun omsætte det til regnestykker, til matematiske symboler.

Kapitel 5 tager læsning af litterære tekster i engelskfaget op. Eksemplet er lyrik. Afsættet for *Functional Language Analysis* er typiske lyriske træk som fx metafor, sammenligning, assonans, allitteration. Dette kapitels "beyond" viser hvordan mønstre i layout, lyde, ordvalg og grammatik kan bruges som brobygning til funktionelle analyseredskaber hvor det her er den systemisk funktionelle lingvistik tre metafunktioner, interpersonel, ideationel og tekstuel betydning, der er i fokus. På den måde synliggøres det i tekstanalysen hvordan det lyriske sprog tekstligt konstruerer en egen verden, og hvordan 'et lyrisk jeg' sprogligt positionerer sig. Også i dette kapitel sættes det op i et overskueligt skema, en lærerens guide til *Functional Language Analysis* af lyrik (s. 102).

I sidste kapitel, *Functional Language Analysis in the Classroom*, samles bogens pointer sammen. Kapitlet sætter eksplicit fokus på traditionen i relation til *Functional Language Analysis*. Der findes således en oversigt over systemisk funktionelle sprogbegreber i relation til traditionelle grammatikbegreber, og der er en guide til lærerens forberedelse som sammenstiller traditionelle spørgsmål som fx *Hvordan er teksten bygget op?* med *Functional Language Analysis*-strategier: *analyser tekstens Tema, analyser procestyperne og kohæesion*.

I Danmark er vi i disse år ihærdigt i gang med at få

læsning integreret i fagene. Det er på mange måder en udfordring, både for de lærere som if. traditionen har forstand på læsning, dvs. dansk-, dansk som andetsproglærere og læsevejledere, og for faglærere som på mange måder kan synes at de får nok et krav lagt oven i alt det andet, – et krav som desuden kan synes at komme fra en anden verden (læs: danskfagets) end deres egen fagverden. Denne bog er et bud på hvordan fag og læsning, faglærer og læseeksperter kan mødes i et samarbejde der som formål har at flytte arbejde med sprog og læsning ind i fagene på deres egne præmisser.

Slutnoter

- 1 Dette kapitel er skrevet af Jingzi Huang and Bruce Normandia, New Jersey
- 2 Se fx Michael Wahl Andersen & Trine Kjær Krogh: *Læs & forstå matematik. Faglig læsning – grundlæg for tilegnelse af matematiske kompetencer*. Alinea. 2011, kopiark 2, s.61 og kopiark 5, s.67